

potius gubernatio divina expectat voluntatem humanam, vel ut cooperetur ad faciendum consensum, vel ut illi tribuat penam vel præmium, juxta ejus cooperationem. Et sic in præsentia materia non dicitur vere prædestinatio divina expectare determinationem humanam, et consequenter neque vocatio, quæ est primus prædestinationis, vel supernaturalis providentiæ effectus; justificatio autem divina recte dicitur expectare illam, et eadem ratione cooperatio auxilii divini dicitur expectare cooperationem arbitrii; quia isti sunt particulares effectus providentiæ gratiæ, qui, secundum ordinem executionis, a cooperatione voluntatis pendent, quam Deus perinde expectat.

CAPUT XXXVIII.

EXPENDUNTUR CANONES QUINTUS ET VIGESIMUS-
QUINTUS CONCILII ARAUSICANI, ET AN INITIUM
BONÆ OPERATIONIS SIT, VEL NON SIT, A LIBERO
ARBITRIO DECLARATUR.

1. *Inducitur canon quintus et vigesimus-
quintus Concilii Arausicani.* — Alter canon
illius Concilii, qui in hac causa inducitur, est
canon quintus, ubi damnatur qui dixerit initium
fidei esse ex nobis, et non esse ex Deo, quod
generaliter dicitur in canone 25: *Hoc
salubriter profitemur et credimus, quod in omni
opere bono nos non incipimus.* Nam hoc (aiunt)
intelligendum est de initio proximo, non de
remoto tantum, seu de initio efficacis gratiæ,
non tantum de sufficiente, quia salus non in-
choatur, nisi per gratiam efficacem, nec bonum
opus incipit proprie, nisi cum voluntas
incipit ad consensum determinari. Ut ergo
vera sit universalis illa definitio Concilii, ne-
cesse est ut voluntas nostra in suo bono con-
sensu a Deo prædeterminetur, ut sic Deus in-
cipiat in nobis bonam voluntatem. Alioquin si
voluntas est quæ se determinat, illa inchoat
bonum opus, et non Deus, et sic falsum est
quod in omni opere bono nos non incipimus.

2. Propter hoc argumentum solent alii auctores
nobis tribuere, quod asseramus initium
bonæ operationis ita esse nostrum, ut non sit
Dei moventis; eoque progrediuntur, ut nos
affirmare dicant initium consensus liberi esse
ex nobis solis, secluso Deo, ut F. Davila ex-
presse dicit locis citatis, et Ledesma sentit,
dicens ex nostra sententia sequi, quod divina
voluntas non faciat realiter in nobis quod
vult, sed duntaxat moraliter, ut per nostrum

liberum arbitrium nos applicemus ad actionem,
et simul soli causa physica applicandi
illud donum ad usum. Unde inferunt etiam
ulterius sequi ex nostra sententia, gratiam
esse pedissequam nostræ voluntatis, et ita
contra nos inducunt canonem sextum ejusdem
Arausicani, quatenus damnat eos qui *humilitati
aut obedientiæ humanæ subjungunt gratiæ
adjutorium.* Probatur sequela, quia si Deus
non prædeterminat voluntatem nostram, ipsa
præcedit saltem ordine naturæ inchoando
suam determinationem et obedientiam, et ap-
plicando se ad opus (ut Ledesma mihi tribuit)
*prioritate quadam causalitatis physice, et rea-
liter, ut statim Deus influat ex vi suæ volun-
tatis antecedentis.* Est ergo gratia pedissequa
voluntatis, non e contrario. Nec hoc inconve-
niens vitatur per hoc quod gratia antecedens
præcedat, quia, licet præcedat in essendo (ut
Davila objicit), in operando est posterior, juxta
nostram opinionem.

3. Priori ac principali argumento usus est
Calvinus in suo Antidoto contra Concilium,
quod docet gratiam infundi unicuique secun-
dum propriam dispositionem et cooperationem,
contra quod objicit: *Quia hoc gratiæ
initium est, ut ex nolentibus faciat volentes, ut
fides tam in suis exordiis, quam incrementis
usque ad ultimam perfectionem Dei sit donum.*
Cui respondet Ruardus, dicto art. 6, circa fi-
nem, aiens: *Nec gratiæ initium est quod, ex
nolentibus ac repugnantibus faciat volentes,
sed est magnus in ea progressus; præcedunt
enim sanctæ cogitationes, etc., quæ responsio
continet sensum verum Arausicani Concilii,
cujus canones sumpti sunt ex doctrina Augus-
tini, qui, ad redarguendos Semipelagianos,
initium justitiæ et boni operis reducit ad sanc-
tam cogitationem, ut patet lib. de Prædesti-
nat. Sanctor., cap. 2 et sequentibus, et lib. 2
contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 8,
seu, quod idem est, ad vocationem. Unde in
quæst. 2 ad Simplician., inter alia dicit: *Quia
non præcedit voluntas bonam vocationem, sed
vocatio bonam voluntatem, propterea vocanti
Deo tribuitur quod bene volumus; similia ha-
bet lib. 83 Quæstion., q. 68. Et similiter Cæ-
lestinus Papa, epistola 1, cap. 8, hoc initium
vocat instinctum Dei, cum Zozimo Papa, et
Concilio quodam Africano; at vero non est
aliud instinctus quam vocatio, vel inspiratio,
aut excitans gratia, ratione cujus honorum
operum initium Deo tribuitur: *Ideo utique,
ut ibidem dicitur, quia præparatur voluntas a
Domino, et, ut boni aliquid agat, paternis in-***

spirationibus suorum tangit corda fidelium. Et
eodem modo loquuntur de initio salutis pas-
sim, contra Semipelagianos, Prosper, Fulgen-
tius, et Petrus Diaconus, in operibus contra
illos, quibus consonat Bernardus, lib. de Grat.
et liber. arbitr., in principio, dicens: *Gratiæ
operanti salutem, cooperari dicitur liberum ar-
bitrium, dum consentit, hoc est, dum salva-
tur: consentire enim salvari est.* Non est ergo
initium salutis, sed magnus progressus, ut di-
cit Ruardus, quod pluribus verbis circa finem
libri Bernardus prosequitur, quæ paulo post
commemorabo.

4. *Assertio prima de initio fidei, vel boni
operis.* — Primum ergo dicimus Concilium
Arausicanum in hoc sensu locutum esse de
initio fidei, vel boni operis; doctrina enim ejus
contra Semipelagianos est, et fidem et volun-
tatem credendi initium in nobis sumere ab
inspiratione divina gratis data, et non ex ali-
quo bono desiderio, vel invocatione, aut obe-
dientia, quæ in nobis præcesserit, quod, præter
omnia dicta, ex verbis ejus licet intelligere.
Nam in dicto can. 5, *initium fidei dicit fieri
per inspirationem Spiritus Sancti, et per illud
fieri ut velimus; et cap. 7, repetit: Absque
illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti.*
Ac tandem in cap. 25, postquam dixit *in omni
bono opere nos non incipere*, addit: *Sed ipse
nobis nullis præcedentibus bonis meritis, et
fidem et amorem sui ipsius inspirat.* Et juxta
hanc intelligentiam locutum est de exordio
justificationis Concilium Tridentinum, dicta
sess., cap. 5, et de initio fidei, spei et charita-
tis, in can. 3.

5. *Suppositio.* — Cum ergo nos ante om-
nem consensum bonum, et ante liberam deter-
minationem ad illum, supponamus præcedere
initium gratiæ per sanctam cogitationem, et
piam excitationem voluntatis, quæ voluntatem
inclinat et inducat in consensum, superflue
contra nostram sententiam hæc definitiones af-
feruntur. Et ab omni recto sensu alienum est,
per hoc initium prædeterminationem velle in-
telligere; tum quia nec Concilium Arausica-
num, nec alii Patres tale auxilium explicarunt;
tum etiam quia ante illam præcedit vocatio;
tum denique quia illud initium omnibus ope-
ribus naturalibus commune est, imo etiam
malis, ut actiones positivæ sunt (juxta illam
sententiam), atque ita si illud est initium ope-
ris boni, de quo tractat Concilium, eadem de-
finitio habebit locum in operibus quæ ad gra-
tiam non pertinent, quod absurdissimum est.
Præterea hoc declaratur, quia Concilium lo-

quitur de initio fidei, vel boni operis, quod
Deus in nobis sine nobis operatur; hoc autem
non est nisi initium quod in vocatione seu
excitatione positum est, pertinet enim ad illa
bona quæ sunt in homine, et ea non facit ho-
mo, ut supra diximus. At vero aliud initium
quod in ipso consensu, vel determinatione li-
bera consideratur, non fit a solo Deo, ut jam
diximus, et iterum statim dicemus. Unde est
illud Bernardi in dicto libro, in fine: *Deus tria
hæc (hoc est, bonum cogitare, velle, et perficere)
operatur in nobis, primum profecto sine nobis,
secundum nobiscum, tertium per nos; et infra:
A Deo sine dubio fit nostræ salutis exordium,
nec per nos utique, nec nobiscum; verum consen-
sus et opus, etsi non ex nobis, non jam tamen
sine nobis.*

6. *Secunda assertio de initio proximo, vel
remoto.* — Unde addo secundo distinctionem
illam de duplici initio proximo vel remoto in
præsentia supervacaneam esse, et frustra inven-
tam esse ad sensum Concilii detorquendum.
Quia Concilium non tractat de initio actus bo-
ni, quod sit aliquid intrinsecum ipsi actui, et
quasi pars ejus, sed de initio quod hominem
movere incipit ad talem actum, quod, per se lo-
quendo, seu ex necessitate, non est nisi unum;
quod est primum gratiæ auxilium, et vocatur
principium causaliter, et effective, non mate-
rialiter. Addo etiam in ipsomet actu consensus
non distingui initium intrinsecum et proxi-
mum ab actu, nisi forte ipsa actio per quam
fit qualitas illa, quæ est actus, vocetur initium
ejus; quod physice considerari potest, morali-
ter autem nihil refert, quia in ipsa actione
consistit moralis ac libera determinatio, cujus
initium est divina vocatio et inspiratio: ipsa
autem effectio consensus, jam est ipsa libera
pietatis operatio; ergo non datur ibi initium
ab actione libera et a vocatione distinctum,
quod sit medium inter utramque. Solum ergo
ratione vocationis et excitationis præviæ, dic-
tum est a Concilio, quod *in omni bono opere
nos non incipimus.*

7. *De initio salutis, vel conversionis absolute,
vel efficacis.* — De altera vero distinctione ad
eundem finem inventa, de duplici initio sa-
lutis, vel conversionis absolute, vel de initio
efficacis, quorum primum ponitur in voca-
tione, secundum in prædeterminatione, dico
imprimis illam distinctionem in Patribus non
reperiri, solum eos loqui de initio salutis, vel
bonæ voluntatis, per vocationem et inspiratio-
nem divinam, et consequenter de illo intel-
ligi prædicta decreta. De alio vero initio, quod

efficaciæ vocatur, dico, si aliquid est, non esse prædeterminationem, sed vel aliquam vocationem, vel actionem ipsam liberam, quæ a voluntate vocata cum Dei auxilio fit. Nam cum dicitur *initium efficaciæ*, dupliciter potest sumi: uno modo, pro initio activo efficaciter, ita ut semper habeat effectum, in quo sensu illud additum *efficaciæ* sumitur in vi adjectivi, ut idem sit quod initium efficax. Et tale initium non distinguitur a vocatione congrua et efficaci, et de tali initio efficaci etiam loquitur Concilium Arausicanum, quia illud etiam datur a solo Deo, et mere gratis, et prius saltem natura quam homo libere determinetur. Ex hoc vero sensu, nullum argumentum sumitur ex dicta definitione Concilii contra nos, imo nos inde argumentum sumimus, quod hoc initium efficax sufficiat ut in omni bono opere nos non incipiamus, quia semper præcedit efficax vocatione Dei. Alio igitur modo initium efficaciæ dicitur initium formale (ut sic dicam) ipsius consensus, quod non est aliud nisi actio ejus, quæ, ut dixi, potest dici initium intrinsecum ipsius actus, sicut potest actio dici initium sui termini, et ad hoc significandum dici potest *efficaciæ*, id est, actualis effectio ipsius consensus. Et hæc acceptio initii est (ut dixi) extra mentem Arausicani Concilii, et ideo quidquid de illa sit, nihil ad præsentem difficultatem refert.

8. *Assertio tertia de initio proximo, seu efficaciæ consensus voluntatis.*—Dico igitur tertio, loquendo in hoc sensu de initio proximo, seu efficaciæ consensus voluntatis, tale initium ab ipsa voluntate fieri, non tamen sola, sed simul cooperante et adjuvante Deo physice, efficienter ac propriissime, et ideo propter tale initium non esse necessariam nec possibilem prædeterminationem salva nostra libertate. Hoc satis probatum est in superioribus, supposita explanatione terminorum, et ideo non oportet probationes repetere, præsertim cum hæc sit expressa sententia Bernardi in verbis citatis, et Augustini etiam in locis allegatis, præsertim dicta q. 2 ad Simplician., et q. 68 ex 83, et l. 1 Retract., cap. 23, ubi recognoscit quod dixerat in libro Quarumdam propositionum in epistola ad Roman. (*Nostrum est credere et velle*): *Verum est* (inquit) *sed eadem regula, scilicet, quod utrumque* (utique credere, et bene operari aut velle) *Dei est, quia ipse præparat voluntatem, et utrumque nostrum, quia non fit nisi volentibus nobis.* Et adjungit: *Ac per hoc quod etiam postea dixi, quia neque velle possumus nisi vocemur, et cum post vocationem voluerimus, non sufficit voluntas nostra, et cur-*

sus noster, nisi Deus et vires currentibus præbeat, et perducatur quo vocat, etc., verissimum est, sed parum de ipsa vocatione disserui, quæ fit secundum propositum. Ubi aperte docet quidquid post vocationem fit in nobis, non fieri sine nobis, quamvis etiam non fiat sine viribus gratiæ, neque dixit necessarium esse aliud principium efficaciæ, quod sine nobis fiat præter congruam vocationem. Quapropter longe alienum est a nostro sensu dicere initium efficaciæ ita esse nostrum, ut non sit Dei, quia potius asserimus ita esse Dei, ut sit etiam nostrum. Nec etiam asserimus esse a Deo tantum moraliter, sed etiam physice; sed dicimus, etiam physice non tantum esse a Deo, sed etiam a nobis, neque etiam in hoc genere causalitatis per se et physice est prius natura a Deo quam a nobis, licet neque prius sit a nobis, quam sit etiam a Deo per propriam et simultaneam efficientiam. Quæ omnia latissime sunt a nobis in superioribus probata, et sæpius declarata. Ac denique non minus doctrinæ nostræ repugnat dicere, ita voluntatem nostram se ad agendum seu volendum applicare, *ut nos soli simus causa physica applicandi prævenientem gratiam ad usum*; nam licet nos simus causa, non tamen sine Deo, et ideo non soli; parum enim refert mutare nomen consensus aut determinationis in nomen applicationis, nam res eadem est, et quidquid est, si a nobis fit, etiam a Deo fit; et si est aliquid supernaturale, non fit sine cooperatione et influxu alicujus principii gratiæ et supernaturalis, quod dicitur applicari a nobis, non quia nos soli aliquid in illud efficiamus, sed quia veluti ultima concausa, quæ ad illum usum gratiæ expectatur, est nostrum arbitrium, ut supra declaravi.

9. *Corollarium.*—Unde ultimo colligo frustra nobis objici quod gratiam faciamus pedisequam arbitrii, vel quod illam humanæ obedientiæ subjiciamus. Quia imprimis obedientia, quæ per hanc determinationem liberam datur Deo vocanti, non fit sine adiutorio gratiæ, ut dixi; ergo illa non potest dici obedientia humana, in sensu in quo loquebantur Semipelagiani, quos damnat Concilium, specialiter illa voce utens, can. 3 et 6; sed dicenda est obedientia supernaturalis, et quodammodo divina, sicut vocatio humana dicitur quæ sine spiritu fidei fit, quæ autem a divina inspiratione procedit jam non est humana. Deinde ista obedientia supponit gratiam prævenientem, et est effectus ejus; ergo determinatio ex parte voluntatis est pedise-

qua illius gratiæ, et non e converso. Nam per illam gratiam inducitur voluntas, dirigitur, et gubernatur, et voluntas illi subjicitur. Unde hæc gratia non tantum præcedit in essendo, ut objiciebatur, sed etiam in causando, vel formaliter, physice afficiendo intellectum et voluntatem, vel effective, moraliter suadendo, et excitando, ac finaliter alliciendo. Et quatenus est principium adjuvans, actualiter etiam præcedit ordine naturæ. Ipse vero influxus gratiæ adjuvantis est omnino simul, et ideo nec respectu illius potest gratia adjuvans dici pedisequa, sed solum comitans, quod verissimum est. Igitur ex eo quod prædeterminatio physica non præcedat, non sequitur præcedere nostram determinationem ad influxum gratiæ concomitantis, et ideo nullo modo sequitur gratiam esse pedisequam liberi arbitrii, ut sæpe responsum ac declaratum est.

10. *Epilogus capituli.*—Concludo igitur nullum argumentum in favorem physice prædeterminationis ex illo Concilio sumi posse. Ex quo imprimis pro nobis resultat argumentum ab auctoritate negativa, quod, ut sæpe dixi, in hac materia est urgens, quia hæc Concilia accurate doctrinam de Gratia traderunt, præsertim quæ necessaria erat contra errores quos refellebant. Secundo, sumimus argumentum etiam positivum valde probabile, ex verbis quibus illud Concilium nobis declarat prævenientia auxilia, eorumque causalitatem et efficientiam; semper enim utitur nominibus significantibus vitales actiones intellectus et voluntatis, et modum moraliter excitandi et movendi. Talia sunt illa verba canonis 5, *per inspirationem Spiritus Sancti corrigentis voluntatem*, per quæ explicat similes locutiones Scripturæ, ad Philipp. 1, et ad Ephes. 2. Item illa canon. 6: *Ut hæc omnia agere valeamus, per infusionem, et inspirationem Spiritus Sancti in nobis fit.* Et illa can. 7: *Non absque illuminatione et inspiratione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo, et credendo veritati.* Nullis enim verbis poterat moralis inductio melius declarari. Nec refert quod utatur etiam verbis faciendi et operandi, et nomine operationis, tum quia hæc voces generales sunt, et declarantur per alias proprias et specificas, tum quia inspiratio est propria operatio et effectio Dei in nobis. Unde per illam facit Deus ut velimus, ut in superioribus declaratum est. Ultimo expendimus illa verba canonis 25: *Hoc etiam secundum catholicam fidem credimus, quod, accepta per Baptismum gratia, omnes*

baptizati, Christo auxiliante et cooperante, quæ ad salutem pertinent possint et debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere. Hæc enim verba vera esse non possunt, nisi auxilium illud, quod necessarium est ad consentiendum gratiæ, eaque bene utendum ad servanda mandata, sit in hominis potestate, quod esse non potest si sit physice prædeterminans. Item illa conditio: *Si fideliter laborare voluerint*, aperte ostendit hominem posse impedire vel non impedire efficax auxilium, quod tamen de prædeterminante dici non potest, et ideo ab eodem Concilio per inspirationem declaratur, dum ait: *Ipse, nullis præcedentibus bonis meritis, fidem et amorem sui prius inspirat, ut et Baptismi sacramentum fideliter requiramus, et post Baptismum cum ipsius adiutorio, ea quæ sibi sunt placita, implere possimus.*

CAPUT XXXIX.

QUID ALIA CONCILIA VEL PONTIFICES SUMMI DE GRATIA EFFICACI SENSERINT.

1. Post superiora Concilia usque ad nostra tempora, in cæteris provincialibus Conciliis nihil fere de Gratia traditum est; nam licet anno Domini 853, Concilium Valentinum Galliæ, tempore Benedicti III celebratum, controversiam de gratia tetigerit, solum approbat et sequitur quod in prioribus Conciliis definitum fuerat; quatenus autem in cap. 2 definit malos ideo perire, quia boni esse possunt, et cap. 3 damnat, cum Concilio Arausicano, dicentes aliquos esse prædestinatos ad malum, potest ejus auctoritas contra prædeterminationem physicam induci. Sed de hoc satis et generaliter dictum cap. 14, expendendo rationes de auxilio sufficienti, et lib. 3, excludendo prædeterminationem ad malum.

2. *Concilium Senonense expenditur.*—Pro nostra ergo sententia solum expendimus doctrinam Concilii Senonensis, de cujus auctoritate in prolegom. 6 dixi. Illud ergo Concilium, in decretis fidei, cap. 15, multa docet quæ ad præsentem causam multum referunt, et ideo accurate expendenda sunt. Nam quædam sunt verba quæ nostram sententiam aperte docere, alia vero quibus physicam prædeterminationem omnino refellere videtur. Priora verba hujusmodi sunt: *Neque liberum arbitrium asserentes, divinam excludimus propterea gratiam, quod illi* (id est, Novatores) *falso toties imponere non verentur, atque hoc sumo credu-*